

POSTANOWIENIE

3 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski

na posiedzeniu niejawnym 3 kwietnia 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa L. J. K., J. K., M. H., E. K., A. K.
przeciwko [...] Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej [...] Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z 8 marca 2024 r., I ACa 6/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów tytułem kosztów postępowania kasacyjnego kwotę po 540 zł (pięćset czterdzieści złotych) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia pozwanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego [...] Bank S.A. w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 8 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek umożliwiających realizację publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 3 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno przede wszystkim być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materialnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie, ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla

merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (zob. m.in. postanowienia SN z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07 i z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Natomiast przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej. Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. postanowienie SN z 30 stycznia 2025 r., I CSK 2357/24).

Skarżący wskazał, że na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKPC i art. 47 Karty praw podstawowych zarzuca nieważność postępowania spowodowaną tym, iż w obu instancjach orzeczenia zostały wydane przez Sądy, w skład których wchodzili sędziowie powołani przez „nową” Krajową Radę Sądownictwa.

Ewentualnie, na wypadek uznania podstawy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazanej powyżej za niezasadną, na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej dotyczącą tego, że:

(1) „Sądy orzekające w sprawie błędnie ustaliły, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe E. z dnia 30 maja 2008 roku jest nieważna, mimo iż powód wnosił w pierwszej kolejności o ustalenie bezskuteczności i niewiążącego charakteru postanowień § 2 ust. 1-3, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 umowy kredytu na cele mieszkaniowe E. z dnia 30 maja 2008 roku, które to wyrokowanie nie znajduje podstaw prawnych w polskim systemie prawnym, a co stanowi orzeczenie ponad żądanie pozwu (stwierdzenie nieważności umowy nie mieści się w ramach dyspozycji art. 189 k.p.c.) - vide wytyczne zawarte w wyroku Sądu Najwyższego

z dnia 1 czerwca II CSKP 364/22 oraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2020 roku, III CZP 87/19 (naruszenie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 321 § 1 k.p.c.);”

(2) „Sądy orzekające w sprawie błędnie ustaliły, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe E. z dnia 30 maja 2008 roku łącząca powoda i pozwanego jest nieważna, co w istocie stanowi orzeczenie ponad żądanie pozwu, albowiem tak sformułowane przez powoda żądanie pozwu dotyczy tylko zarzutu nieważności umowy z mocy prawa (naruszenia norm bezwzględnie obowiązujących), a nie żądania powstającego wskutek stwierdzenia abuzywności niektórych postanowień umowy kredytu (naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 58 k.c.).”

(3) „Sądy orzekające w sprawie błędnie ustaliły nieważność umowy kredytu wskutek abuzywności postanowień umownych i braku możliwości zastąpienia niedozwolonych postanowień obiektywnym (niezależnym od Banku) kursem waluty, czy też przepisem dyspozytywnym normy art. 358 § 2 k.c., podczas gdy postanowienia spornej umowy kredytu umożliwiające pozwanemu ustalenie tabel kursów kupna i sprzedaży walut na zasadach rynkowych w ramach uprawnień wynikających z przepisów prawa bankowego przyznających bankowi autonomię w zakresie określania kursów walut stosowanych przezeń w rozliczeniach z klientami nie mogą zostać uznane za abuzywne, gdyż stanowi to bezpodstawne nadmierne ograniczenie swobody działalności gospodarczej Banku, albowiem zasady ustalania kursów walut przez pozwanego są zgodne z rekomendacjami KNF dotyczącymi dobrych praktyk ostrożnego i stabilnego zarządzania bankami, a nadto zasady ustalania kursu średniego przez Narodowy Bank Polski są analogiczne do zasad ustalania kursów przez pozwanego, co prowadziłoby do uznania, iż postanowienia regulujące zasady ustalania kursu średniego NBP również są abuzywne (naruszenie art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 23a ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów w zw. z art. 5 ust. 2 pkt. 7, art. 111 ust. 1 pkt 4, art. 137 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia z dnia 29 sierpnia 1997 roku - Prawo bankowe w zw. z § 2 ust. 2 Uchwały Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 23 września 2002 roku w sprawie sposobu wyliczania

i ogłaszania bieżących kursów walut obcych w zw. z art. 20 oraz 22 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku);

(4) „Sądy orzekające w sprawie błędnie uwzględniły roszczenie odsetkowe i zasądziły na rzecz powoda ustawowe odsetki za opóźnienie liczone od dnia 30 czerwca 2022 roku (tj. od dnia doręczenia pełnomocnikowi Banku odpisu modyfikacji powództwa z dnia 21 czerwca 2022 roku) do dnia zapłaty, albowiem winny być one ewentualnie zasądzone od dnia wymagalności roszczenia powoda o zwrot nienależnego świadczenia - który to moment zgodnie z uchwałą 7 sędziów SN z dnia 7 maja 2021 roku, sygn. akt III CZP 6/21 posiadającej moc zasady prawnej oraz uchwałą SN z dnia 28 kwietnia 2022 roku, sygn. akt III CZP 40/22 - stanowi dzień złożenia przez należycie poinformowanego przez Sąd konsumenta (powoda) oświadczenia o wyrażeniu/odmowie zgody na objęcie dobrowolnym system ochrony konsumenckiej (naruszenie art. 481 § 1 k.c.).”

(5) Sądy orzekające w sprawie błędnie nie uwzględniły zgłoszonego przez pozwanego w sposób skuteczny i prawidłowy w odpowiedzi na pozew zarzutu zatrzymania swojej wierzytelności na wypadek bezwzględnej nieważności/ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego ze spornej umowy - dopuszczalne i skuteczne jest bowiem podniesienie przez pozwanego nieuznającego powództwa w zakresie roszczenia o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu indeksowanego - w ramach kaskadowej linii obrony; zgłoszony w toku sprawy procesowy zarzut zatrzymania wywiera jednocześnie skutki o charakterze materialnoprawnym i procesowym bez konieczności składania jakiegokolwiek dodatkowego oświadczenia o charakterze materialnoprawnym, a nadto roszczenie pozwanego stało się wymagalne z momentem poinformowania przedsiębiorcy przez konsumenta o wyrażeniu/odmowie wyrażenia zgody na związanie niedozwolonym postanowieniem umownym - vide wytyczne zawarte w uchwale 7 sędziów SN z dnia 7 maja 2021, sygn. akt. III CZP 6/21 (naruszenie art. 496 k.c. oraz art. 497 k.c. w zw. z art. 5 k.c.)”

Ewentualnie, na wypadek uznania podstaw przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazanych w pkt. 1-6 powyżej za niezasadne, na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na

występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne, wywołujące w orzecznictwie rozbieżne oceny prawne:

(1) „Oparte o dyspozycję art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 k.c., polegające na konieczności ustalenia, czy istnieje prawna możliwość wydzielenia z Klauzuli indeksacyjnej (rozumianej jako klauzula przeliczeniowa, w znaczeniu podstawy określenia zobowiązania kredytowego oraz jako klauzula waloryzacyjna przy określaniu wysokości zobowiązań z tytułu spłaty poszczególnych rat kredytu części abuzywnej powstałej w związku ze stosowaniem do Klauzuli Indeksacyjnej Klauzuli Kursowej (uznanej za abuzywną), a co za tym idzie utrzymanie w mocy umowy kredytu, po wyeliminowaniu z niej tych części postanowień uznanych za abuzywne, jako zgodnej w pozostałej części z przepisami prawa krajowego - vide np. wytyczne zawarte: w wyroku SO w Łodzi z dnia 3 stycznia 2023 r., sygn. akt. II C 1434/21; zdaniu odrębnym Sędziego Sądu Najwyższego Władysława Pawlaka złożonego do Wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2022 roku w sprawie o sygn. II CSKP 701/22; w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2023 roku (sygn. 11 CSKP 1627/22), w którym SN uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 lipca 2020 roku (sygn. akt VI ACa 768/19) ustalający nieważność umowy Polbanku; w wyroku SN z dnia 19 września 2023 roku (sygn. akt II CSKP 1110/22); w wyroku SN z dnia 19 września 2023 roku (sygn. akt II CSKP 1495/22).”

(2) „Oparte o dyspozycję art. 498 k.c. oraz art. 499 k.c. w zw. z art. 203¹ k.p.c. i w zw. z art. 455 k.c. polegające na ustaleniu czy dopuszczalne i skuteczne jest podniesienie przez pozwanego nieuznającego powództwa w zakresie roszczenia o ustalenie nieistnienia umowy kredytu indeksowanego - w ramach kaskadowej linii obrony - zarzutu potrącenia swojej wierzytelności na wypadek ustalenia nieistnienia stosunku prawnego z powodu nieważności całej umowy kredytu przez sąd badający sprawę, w tym w szczególności przy uwzględnieniu zagadnienia czy zgłoszony w toku sprawy procesowy zarzut potrącenia - oparty o dyspozycję art. 203¹ k.p.c. - wywiera jednocześnie skutki o charakterze materialnoprawnym i procesowym bez konieczności składania jakiegokolwiek dodatkowego oświadczenia o potrąceniu o charakterze materialnoprawnym, a także zagadnienia odnoszącego się do momentu postawienia w stan wymagalności roszczenia restytucyjnego pozwanego banku (o zwrot wypłaconego kapitału) istniejącego

względem powoda, stanowiącego podstawę zgłaszanego zarzutu potrącenia, wynikającego z ustalenia nieistnienia stosunku prawnego z powodu nieważności całej umowy kredytu, przy uwzględnieniu tzw. teorii bezskuteczności zawieszanej, o której mowa w uchwale 7 sędziów SN z dnia 7 maja 2021, sygn. akt. III CZP 6/21.”

W pierwszej kolejności odnosząc się do sygnalizowanej przez skarżącego nieważności postępowania należy wskazać, że *de lege lata* zarzut bezstronności dotyczący bezstronności sędziego może zostać postawiony jedynie w oparciu o skonkretyzowane okoliczności, wskazujące na zagrożenie występowaniem bezstronności w danym, konkretnym przypadku. Nie jest wystarczające odniesienie się jedynie do trybu powołania tej osoby przez aktualnie działającą w Polsce Krajową Radę Sądownictwa (zob. postanowienie SN z 13 grudnia 2022 r., I CSK 3738/22). W związku z tym nie jest zasadny zarzut nieważności postępowania polegający na tym, że w skład Sądów obu instancji wchodził sędziowie powołani przez „nową” Krajową Radę Sądownictwa.

Ponadto kwestie wskazywane przez skarżącego w ramach występowania w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz oczywistej zasadności skargi kasacyjnej były już wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. Ostatecznie w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 Sąd Najwyższy wskazał, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.

Ponadto w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Jednocześnie jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego

po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy.

Zgodnie zaś z art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej, co oznacza, że wiąże inne składy Sądu Najwyższego (zob. art. 87 ustawy o Sądzie Najwyższym).

Stanowisko Sądu Najwyższego w powyższej uchwale odzwierciedla dominujący w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, że w przypadku umowy kredytu denominowanego kursem CHF, po wyeliminowaniu z niej klauzul przeliczeniowych, nie jest możliwe utrzymanie takiej umowy w mocy ani jako umowy kredytu walutowego w CHF (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22), ani jako umowy, w której kwota kredytu wyrażona byłaby w złotych polskich (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, iż nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank, skoro w umowie kwota kredytu określona jest w CHF, ale wypłata następuje w złotych, według kursu arbitralnie ustalanego przez bank. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego i niemożliwe jest jego uzupełnienie. Tego rodzaju skutek (sankcja), w skutkach tożsamy z nieważnością umowy, nie jest wynikiem konstytutywnego orzeczenia sądu a powstaje *ex lege* (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, oraz powołane tam orzecznictwo). Nie jest również możliwe uznanie, że tego rodzaju kredyt należy od początku traktować jak kredyt walutowy, którego przedmiot stanowiła ustalona kwota w walucie obcej. Przyjęcie takiego założenia byłoby sprzeczne z umową, w której wyraźnie przewidziano wypłatę kwoty kredytu w złotych. Co więcej, uznanie kredytu za walutowy oznaczałoby, że brak wypłaty w walucie obcej jest równoznaczny z brakiem wypłaty kwoty kredytu w ogóle, natomiast faktycznie spełnione świadczenie banku w złotych musi zostać uznane za nienależne. Sytuacja w takim wypadku byłaby więc w praktyce zbliżona do tej, która powstała w razie przyjęcia nieważności lub bezskuteczności umowy kredytu (zob. wyrok SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, postanowienie Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2024 r., I CSK 1014/23).

Wyjaśniona została także kwestia wymagalności roszczenia konsumenta o zwrot nienależnego świadczenia, a tym samym – dnia od którego należą się mu odsetki. Stanowisko przyjęte we wskazanej przez skarżącego uchwale składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 roku, sygn. akt III CZP 6/21 zostało skorygowane w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, właśnie w zakresie wymogów, którym powinno odpowiadać oświadczenie konsumenta o braku woli związania postanowieniem niedozwolonym. Sąd Najwyższy w uchwale z 25 kwietnia 2024 r. zauważył, że wymogi te w uchwale z 7 maja 2021 r. określone zostały w bardzo rygorystyczny sposób, zwłaszcza w odniesieniu do informacji, z którymi powinien zapoznać się konsument przed jego złożeniem. Stanowisko takie powodowane było troską o interes konsumenta, który – składając wymienione oświadczenie – traci możliwość potwierdzenia postanowienia (umowy). W praktyce jednak postawienie tak daleko idących wymagań, które stosunkowo często rozumiane były nawet bardziej restrykcyjnie, niż rzeczywiście wynikało to z przywołanej uchwały, działało na niekorzyść samych konsumentów. Przyjmowano bowiem nie tylko, że wraz ze złożeniem wspomnianego oświadczenia rozpoczyna się bieg przedawnienia roszczenia przedsiębiorcy o zwrot świadczeń spełnionych na mocy niewiążącej umowy kredytu, ale również, że oświadczenie to warunkuje wymagalność roszczeń konsumenta o zwrot świadczeń, które sam spełnił, a tym samym możliwość żądania przez niego odsetek za opóźnienie. Reakcją na te niekorzystne dla konsumentów skutki zbyt rygorystycznego podejścia do warunków, jakie musi spełnić oświadczenie konsumenta co do braku woli związania postanowieniem stanowią wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, oraz z 14 grudnia 2023 r., C-28/22. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Cywilnej stanął zatem na stanowisku, że oświadczenie o którym mowa, nie wymaga dla swojej skuteczności żadnej formy szczególnej, sformułowania go w określony sposób ani złożenia w jakichś określonych okolicznościach, a w szczególności przed sądem. Wystarczające jest spełnienie wymagań sformułowanych przez ustawodawcę w art. 60 k.c. w stosunku do wszystkich oświadczeń woli. Jeżeli osoba składająca takie oświadczenie nie dysponuje odpowiednimi informacjami i działa w mylnym przekonaniu co do

skutków, które wywołuje, istnieje możliwość odwołania się do instytucji wad oświadczenia woli, a w szczególności do błędu. Ogólne zasady dokonywania czynności prawnych w wystarczający sposób zapewniają, że wola konsumenta zostanie wyrażona w sposób świadomy i wolny.

Sąd Najwyższy zauważył, że na rzecz wniosku, iż oświadczenie o braku woli związania niedozwolonym postanowieniem może być złożone w dowolnej formie, dodatkowo przemawia to, iż w praktyce niezwiązanie niedozwolonymi postanowieniami z reguły leży w interesie konsumenta. W sprawach dotyczących kredytów indeksowanych lub denominowanych właściwie nie zdarzają się sytuacje, by odpowiednio poinformowany konsument wyrażał zgodę na funkcjonowanie klauzul abuzywnych. Należy przy tym zastrzec, że za zgodę taką nie można uznać przypadków zawierania ugód między stronami, gdyż w takich sytuacjach nie chodzi o potwierdzenie obowiązywania umowy w pierwotnej wersji, ale o wzajemne ustępstwa stron, które są czynione właśnie ze względu na abuzywność postanowień. Mając na uwadze, że brak potwierdzenia skuteczności klauzul abuzywnych odpowiada typowym interesom konsumenta, za nieracjonalne należy uznać uzależnianie go od trudnych do wypełnienia przesłanek.

W świetle powyższego zasadne jest stanowisko Sądu drugiej instancji w zakresie zasądzenia odsetek za opóźnienie od 30 czerwca 2022 r., tj. od dnia doręczenia pełnomocnikowi pozwanego odpisu pisma z 21 czerwca 2022 r., zawierającego modyfikację powództwa.

Jednocześnie należy wskazać, że Sąd Najwyższy wielokrotnie wyrażał już pogląd, że interes prawny powinien być rozumiany elastycznie, a więc z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy też w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę. Natomiast w przypadku gdy strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć w szczególności sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych pomiędzy tymi samymi stronami, może - zgodnie z zasadą dyspozycyjności - żądać ustalenia

prawa lub stosunku prawnego. Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i - w razie uprawomocnienia się wyroku - będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych (zob. postanowienie SN z 15 lutego 2024 r., I CSK 6019/22). W sytuacji umowy kredytu, która generuje długoterminowy stosunek prawny prawomocny wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego, w przeciwieństwie do prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o zapłatę, będzie rozstrzygał kwestię świadczeń przyszłych (niezapłaconych rat) i czynił sytuację kredytobiorcy w tym zakresie jasną. Co więcej, prawomocny wyrok uwzględniający tylko powództwo o zapłatę, nawet przy przesłankowym ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego z uwagi na nieważność umowy kredytu może być niewystarczający np. do wykreślenia hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu (zob. postanowienie SN z 5 lutego 2025 r., I CSK 4100/23).

Ponadto należy przypomnieć, że jedną z przesłanek pozytywnych potrącenia jest wymagalność obu wierzytelności, a przynajmniej wymagalność wierzytelności przedstawionej do potrącenia. Wymagalność oznacza stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności, a zatem ma możliwość żądania spełnienia i przymusowego wyegzekwowania określonego świadczenia. Nie budzi wątpliwości, że wierzytelność jest wymagalna w rozumieniu art. 498 § 1 k.c. w terminie wynikającym z art. 455 k.c. Wymóg wymagalności wierzytelności potrącającego jako jednej z pozytywnych przesłanek skuteczności potrącenia oznacza, że wyłączona jest możliwość złożenia oświadczenia o potrąceniu wierzytelności jeszcze niewymagalnej. Takie przedwczesne potrącenie nie wywołuje żadnych skutków, także po nadejściu terminu wymagalności, ponieważ nie jest dopuszczalna konwalidacja czynności jednostronnej. Oznacza to, że potrącający powinien złożyć oświadczenie po ziszczeniu się tej przesłanki, a jeśli dokonał tego we wcześniejszym czasie musi złożyć ponowne oświadczenie. Z wezwania do zapłaty musi wynikać wola wierzyciela, aby dłużnik zrealizował obowiązek niezwłocznego spełnienia świadczenia. W szczególności, musi z niego wynikać stanowcze oświadczenie o tym, że wierzycielowi przysługuje określona wierzytelność.

Kwestionowanie przez pozwanego istnienia oraz wysokości wierzytelności dochodzonej przez powoda nie jest przeszkodą do podniesienia przez niego zarzutu potrącenia przysługującej mu wobec powoda wierzytelności. Zarzut ten może zostać przez sąd uwzględniony w zakresie, w jakim sąd orzekający ustali istnienie wierzytelności dochodzonej przez powoda i jej wysokość. Należy jednak uwzględnić, że zarzut potrącenia w takiej sytuacji zostaje złożony w związku z prowadzonym postępowaniem sądowym, w którym co do zasady sporne jest między stronami istnienie i wysokość wierzytelności powoda, co ostatecznie zostaje ustalone z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania orzeczeniem o charakterze merytorycznym. Odmienna sytuacja powstaje, kiedy to pozwany w ramach swojego oświadczenia podaje w wątpliwość istnienie własnej wierzytelności. Pozwany, nie przesądzając, czy jego własna wierzytelność w ogóle istnieje, nie może postawić jej w stan wymagalności, co w konsekwencji wyłącza możliwość skutecznego potrącenia. Nieskuteczne jest bowiem warunkowe podniesienie w postępowaniu sądowym zarzutu potrącenia w sytuacji przedstawienia do potrącenia niewymagalnej wierzytelności (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 30 kwietnia 2024 r., II CSKP 1451/22).

Także kwestia możliwości skorzystania przez bank z prawa zatrzymania została w orzecznictwie wyjaśniona. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23 wskazano, że prawo zatrzymania nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 5 marca 2025 r., III CZP 37/24, w której przyjęto, że w razie dochodzenia od banku zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie umowy kredytu, która okazała się niewiążąca, bankowi nie przysługuje prawo zatrzymania na podstawie art. 496 w zw. z art. 497 k.c.

Pogląd ten jest m.in. pochodną stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który w postanowieniu z 8 maja 2024 r., C-424/22 wskazał, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą – w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter

niektórych warunków tej umowy - powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaofiarowania przez rzeczonoego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

[a.ł]